تاھارەت ۋە تەيەممۇمنىڭ ھۆكۈملىرى

﴿ ٱلۡيَوۡمَ أُحِلَّ لَكُمُ ٱلطَّيِّبَٰتُۖ وَطَعَامُ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ حِلّٞ لَّكُمۡ وَطَعَامُكُمۡ
حِلّٞ لَّهُمۡۖ وَٱلۡمُحۡصَنَٰتُ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ وَٱلۡمُحۡصَنَٰتُ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ مِن
قَبۡلِكُمۡ إِذَآ ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحۡصِنِينَ غَيۡرَ مُسَٰفِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِيٓ أَخۡدَانٖۗ وَمَن
يَكۡفُرۡ بِٱلۡإِيمَٰنِ فَقَدۡ حَبِطَ عَمَلُهُۥ وَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ٥ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوٓاْ إِذَا قُمۡتُمۡ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ فَٱغۡسِلُواْ وُجُوهَكُمۡ وَأَيۡدِيَكُمۡ إِلَى ٱلۡمَرَافِقِ وَٱمۡسَحُواْ
بِرُءُوسِكُمۡ وَأَرۡجُلَكُمۡ إِلَى ٱلۡكَعۡبَيۡنِۚ وَإِن كُنتُمۡ جُنُبٗا فَٱطَّهَّرُواْۚ وَإِن كُنتُم مَّرۡضَىٰٓ أَوۡ
عَلَىٰ سَفَرٍ أَوۡ جَآءَ أَحَدٞ مِّنكُم مِّنَ ٱلۡغَآئِطِ أَوۡ لَٰمَسۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَلَمۡ تَجِدُواْ مَآءٗ
فَتَيَمَّمُواْ صَعِيدٗا طَيِّبٗا فَٱمۡسَحُواْ بِوُجُوهِكُمۡ وَأَيۡدِيكُم مِّنۡهُۚ مَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيَجۡعَلَ
عَلَيۡكُم مِّنۡ حَرَجٖ وَلَٰكِن يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمۡ وَلِيُتِمَّ نِعۡمَتَهُۥ عَلَيۡكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ
٦ ﴾

﴿بۈگۈن سىلەرگە پاك نەرسىلەر ھالال قىلىندى، كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) نىڭ تامىقى سىلەرگە ھالالدۇر ۋە سىلەرنىڭ تامىقىڭلار ئۇلارغا ھالالدۇر، مۆمىنلەردىن بولغان ئەففە ئاياللارنىڭ، سىلەردىن ئىلگىرى كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) دىن بولغان ئەففە ئاياللارنىڭ مەھرىنى بەرسەڭلار، ئېيپەتلىك بولغىنىڭلار ۋە ئاشكارا ـ يوشۇرۇن پاھىشىنى كۆزلىمىگىنىڭلار ھالدا (ئۇلارنى ئالساڭلار)، ئۇلار سىلەرگە ھالالدۇر، كىمكى ئىماندىن يېنىۋالىدىكەن (ياكى شەرىئەت ئەھكاملىرىنى ئىنكار قىلىدىكەن)، ئۇنىڭ ئەمەلى (نىڭ ساۋابى) يوققا چىقىرىلىدۇ، ئاخىرەتتە ئۇ زىيان تارتقۇچىلاردىن بولىدۇ. ئى مۆمىنلەر! (سىلەر تاھارەتسىز بولۇپ) ناماز (ئوقۇماقچى بولۇپ) تۇرغىنىڭلاردا، يۈزۈڭلارنى يۇيۇڭلار، قولۇڭلارنى جەينىكىڭلار بىلەن قوشۇپ يۇيۇڭلار، بېشىڭلارغا مەسھى قىلىڭلار، پۇتۇڭلارنى ئوشۇقۇڭلار بىلەن قوشۇپ يۇيۇڭلار، ئەگەر جۇنۇپ بولساڭلار پاكلىنىڭلار (يەنى غۇسلى قىلىڭلار)، ئەگەر كېسەل بولساڭلار (سۇ زىيان قىلىدىغان بولسا)، ياكى سەپەر ئۈستىدە بولۇپ (سۇ تاپالمىساڭلار)، ياكى سىلەرنىڭ بىرسىڭلار ھاجەتخانىدىن كەلگەن (يەنى تاھارەت سۇندۇرغان) بولساڭلار، ياكى ئاياللىرىڭلار بىلەن يېقىنچىلىق قىلغاندىن كېيىن (غۇسلى تاھارەت ئۈچۈن) سۇ

تاپالمىساڭلار، پاك تۇپراقتا تەيەممۇم قىلىڭلار، ئۇنىڭ بىلەن يۈزۈڭلارغا، قولۇڭلارغا مەسھى قىلىڭلار، اللّٰه سىلەرگە مۇشەققەتنى خالىمايدۇ، لېكىن اللّٰه شۈكۈر قىلىشىڭلار ئۈچۈن سىلەرنى پاك قىلىشنى، (ئىسلام شەرىئىتىنى بايان قىلىش بىلەن) نېمىتىنى سىلەرگە تاماملاشنى خالايدۇ﴾.

ـ سۈرە مائىدە 5 ـ، 6 ـ ئايەتلەر

سۆزلۈكلەر تەھلىللىرى

وَطَعَامُ: (تامىقى)، بۇ سۆز يېگىلى بولىدىغان ھەممە نەرسىنىڭ ئىسمىدۇر. بۇ ئايەتتە بوغۇزلانغان ھايۋاننى كۆرسىتىدۇ يەنى يەھۇدىي ۋە ناسارا بوغۇزلىغان مال بىزگە ھالالدۇر. شۇنداقلا بىز بوغۇزلىغان مال ئۇلارغىمۇ ھالالدۇر.

وَٱلْمُحْصَنَٰتُ: (ئەففەت ئايالالار) يەنى ئىپپىتىنى ساقلىغان ئايالالار. شەئبى مۇنداق دەيدۇ: «بۇ سۆز ئىپپىتىنى قوغداپ زىنادىن ساقلانغان ئايالنى كۆرسىتىدۇ.» بۇ سۆز ھەققىدە يۇقىرىدىمۇ توختىلىپ ئۆتكەن ئىدۇق.

وَلَا مُتَّخِذِىٓ أَخْدَانٍ: (يوشۇرۇن پاھىشىنى كۆزلىمىگىنىڭلار ھالدا)، «ئەخدان» دېگەن سۆز «خىدن» دېگەن سۆزنىڭ كۆپلۈك ئىشلىتىلىشى بولۇپ، دوست دېگەن مەنىدە كېلىدۇ. جاھىلىيەت دەۋرىدە ئەر بىرەر ئايالنى ئاشنا تۇتۇۋېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن زىنا قىلاتتى. ئايالمۇ بىرەر ئەرنى ئاشنا تۇتۇۋېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن زىنا قىلاتتى. ئىسلام دىنى بۇ پاھىشىنى ھارام قىلدى.

يَكْفُرْ بِٱلْإِيمَٰنِ: (ئىماندىن يېنىۋالىدىكەن) يەنى ھالال ۋە ھارامنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئىسلام شەرىئىتىدىن تانىدىكەن.

حَبِطَ عَمَلُهُۥ: (ئۇنىڭ ئەمەلى يوققا چىقىرىلىدۇ) يەنى ئەمەلىنىڭ ساۋابى بىكار قىلىنىدۇ. چۈنكى ئىماندىن يېنىش ياخشى ئەمەلنىڭ ساۋابىنى يوققا چىقىرىۋېتىدۇ. ﴿بىز ئۇلارنىڭ قىلغان ياخشى ئەمەللىرىنى بىر تەرەپ قىلىپ، ئۇنى ئۇچۇپ يۈرگەن توزاندەك قىلىۋېتىمىز، (يەنى ئۇلار ئىمانسىز بولغانلىقتىن، قىلغان ياخشى ئەمەللىرىنى يوققا چىقىرىمىز)﴾[1].

إِذَا قُمْتُمْ: (تۇرغىنىڭلاردا)، زەجاج مۇنداق دەيدۇ: «بۇ سۆز نامازغا تۇرماقچى بولغىنىڭلاردا، دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ. ئۇنىڭ مەنىسى اللّٰه تائالانىڭ: ﴿سەن قۇرئان

[1] سۈرە فۇرقان، 23 ـ ئايەت.

ئوقۇماقچى بولغىنىڭدا، قوغلاندى شەيتاننىڭ (ۋەسۋەسىسىدىن) اللہ قا سېغىنىپ پاناھ تىلىگىن﴾ دېگەن سۆزىگە ئوخشاپ كېتىدۇ.»[1]

فَٱغْسِلُواْ: (يۇيۇڭلار)، ئۇنىڭ سۆز تۈمۈرى «غەسل» بولۇپ، بىر نەرسە ئۈستىدىكى كىر ۋە باشقا نەرسىلەرنى چىقىرىۋېتىش ئۈچۈن شۇ نەرسىنىڭ ئۈستىگە سۇ ئاقتۇرۇش دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ.

وُجُوهَكُمْ: (يۈزۈڭلارنى)، ئۇ سۆز «ۋەجھ» دېگەن سۆزنىڭ كۆپلۈك ئىشلىتىلىشى بولۇپ، يۈز دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ. يۈزنىڭ چېگرىسى ئۇزۇنىسىغا پېشانىدىن باشلاپ ئېڭەكنىڭ ئاستىغىچە، توغرىسىغا قۇلاقنىڭ يۇمشىقىدىن باشلاپ يەنە بىر قۇلاقنىڭ يۇمشىقىغىچە بولىدۇ.

إِلَى ٱلْكَعْبَيْنِ: (ئىككى ئوشۇققىچە)، ئوشۇق قەدەمنىڭ پاچاق بىلەن تۇتاشقان قىسمىدىن ئىككى تەرەپكە تومپىيىپ چىقىپ قالغان سۆڭەكنى كۆرسىتىدۇ.

مِّنْ حَرَجٍ: (مۇشەققەتنى) يەنى دىندا تارلىقنى. اللہ تائالا مۆمىنلەرگە تەيەممۇم قىلىشنى رۇخسەت قىلىپ، ئۇلارغا ھەقىقەتەن كەڭچىلىك قىلدى.

ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەنىسى

اللہ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ئى مۆمىنلەر! ﴿سىلەرگە﴾ ئىلگىرى ھالال بولۇپ كەلگەن پاك يېمەكلىكلەر ﴿ھالال قىلىندى﴾، كىتاب بېرىلگەنلەر يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارنىڭ بوغۇزلىغان ماللىرى ﴿سىلەرگە ھالالدۇر﴾ ۋە سىلەرنىڭ بوغۇزلىغان ماللىرىڭلار ﴿ئۇلارغا ھالالدۇر، مۆمىنلەردىن بولغان ئەففە ئاياللارنىڭ﴾، سىلەردىن ئىلگىرى كىتاب بېرىلگەنلەر يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالاردىن بولغان ئەففە ھۆر ئايالالارنىڭ مەھرىلىرىنى بەرسەڭلار، خوتۇن ئېلىش بىلەن ئۆزەڭلارنى ﴿ئىپپەتلىك بولۇشنى﴾ كۆزلىگىنىڭلار، ئاشكارا زىنا قىلمىغىنىڭلار، يوشۇرۇن زىنا قىلىش ئۈچۈن ئاياللاردىن ئاشنا ۋە دوست تۇتىۇالمىغىنىڭلار ھالدا ئۇلارنى ئالساڭلار، ئۇلارنى ئېلىش سىلەرگە ھالالدۇر. ﴿كىمكى ئىسلام دىنىدىن يېنىۋالىدىكەن، ئۇنىڭ ئەمەلىنىڭ ساۋابى بىكار قىلىنىدۇ، ئاخىرەتتە ئۇ زىيان تارتقۇچىلاردىن بولىدۇ.

اللہ تائالا كېيىنكى ئايەتتە تاھارەت ئېلىش ۋە تەيەممۇم قىلىشنىڭ ھۆكۈملىرىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ئى مۆمىنلەر! سىلەر تاھارەتسىز بولۇپ، ﴿ناماز﴾ ئوقۇماقچى بولۇپ تۇرغىنىڭلاردا، پاكىز سۇ بىلەن ﴿يۈزۈڭلارنى يۇيۇڭلار، قولۇڭلارنى جەينىكىڭلار بىلەن قوشۇپ يۇيۇڭلار، بېشىڭلارغا مەسھى قىلىڭلار، پۇتۇڭلارنى ئوشۇقۇڭلار بىلەن قوشۇپ

[1] ئىمام زەمەخشەرىنىڭ «ئەلكەششاف» ناملىق تەپسىرى، 1 ـ جىلد، 473 ـ بەت. ئىمام ئىبنى جەۋزىنىڭ «زادۇل مەسىر فىي ئىلمىتتەپسىر» ناملىق تەپسىرى، 2 ـ جىلد، 298 ـ بەت.

www.munber.org

يۇيۇڭلار، ئەگەر جۇنۇپ بولساڭلار﴾ سۇ بىلەن غۇسلى قىلىڭلار. ئەگەر سۇ زىيان قىلىدىغان كېسەل ﴿بولساڭلار﴾ ياكى سەپەر ئۈستىدە بولساڭلار ياكى تاھارەت سۇندۇرغان بولساڭلار، ياكى ﴿ئاياللىرىڭلار﴾ بىلەن يېقىنچىلىق قىلغان بولساڭلار، مۇشۇنداق ھالەتلەردە تاھارەت ئالىدىغان ياكى غۇسلى قىلىدىغان ﴿سۇ تاپالمىساڭلار﴾، پاكىز تۇپراق بىلەن ﴿تەيەممۇم قىلىڭلار﴾. شۇ تۇپراق بىلەن يۈزۈڭلارغا، قولۇڭلارنى جەينىكىڭلارغا قوشۇپ ﴿مەسھى قىلىڭلار. الله﴾ دىنىي ئەھكاملاردا سىلەرگە قىيىنچىلىق تۇغدۇرۇشنى ﴿خالىمايدۇ﴾، لېكىن الله تائالا سىلەرنى گۇناھلاردىن، يامانلىقلاردىن، مەينەتچىلىكلەر ۋە پاسكىنچىلىقلاردىن پاكلاشنى، ئۇنىڭ سىلەرگە بەرگەن نېمەتلىرىگە شۈكۈر قىلىشىڭلار ۋە ئۇنىڭغا مەدھىيە ئېيتىشىڭلار ئۈچۈن ئىسلام شەرىئىتىنى بايان قىلىش بىلەن ﴿نېمىتىنى سىلەرگە تاماملاشنى خالايدۇ﴾.

تەپسىرنىڭ ئىنچىكە ۋە نازۇك نۇقتىلىرى

1 ـ مۆمىنلەردىن بولغان ئەففە ئاياللارنى ئەھلى كىتابتىن بولغان ئەففە ئاياللاردىن بالدۇر تىلغا ئېلىش مۆمىن ئايال بىلەن توي قىلىشنىڭ ئەۋزەل ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. گەرچە ئەھلى كىتاب ئايال بىلەن توي قىلىش ھالال بولسىمۇ، لېكىن مۆمىن ئايال ئۇنىڭدىن ياخشىدۇر. شۇڭا مۆمىن ئايال بىلەن توي قىلىش ئەۋزەلدۇر. چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «مەن سىلەرگە كىشى ساقلايدىغان ئەڭ ياخشى بايلىقتىن خەۋەر بېرەيمۇ؟ ئۇ بايلىق ياخشى ئايالدۇر...» ياخشىلىق ھەقىقەتەن پەزىلەتلىك مۆمىن ئايالدىلا بولىدۇ. سۈرە ئەھزابتىمۇ: ﴿ئى مۆمىنلەر! سىلەر مۆمىن ئاياللارنى ئالساڭلار﴾[1] دەپ، مۆمىن ئاياللارنى ئېلىشنى ئالاھىدە تەكىتلەشتىكى سىر دەل مۇشۇ سەۋەبتىندۇر.

2 ـ ئاياللارنىڭ ھالال بولۇشىغا مەھرى بېرىشنى شەرت قىلىش مەھرى بېرىشنىڭ ۋاجىپ ئىكەنلىكىنى تېخىمۇ كۈچلۈك تەكىتلەپ ئۆتىدۇ. كىمكى خوتۇن ئېلىپ، ئۇنىڭ مەھرىنى بەرمەسلىكنى ئىرادە قىلسا، زىناخور بىلەن ئوخشاش بولىدۇ. مەھرىنىڭ مۇئەييەن مىقدارى يوق. شۇڭا ئەر ـ خوتۇن ئىككىسى قانچىلىك مەھرىگە پۈتۈشكەن بولسا، شۇ بويىچە بولۇۋېرىدۇ.

3 ـ تاھارەت ئېلىش بايان قىلىنغان ئايەتتە باشقا مەسھى قىلىشنىڭ يۇيۇش پەرز بولغان ئەزالار ئىچىدە كېلىشى، تاھارەت ئالغاندا تەرتىپكە رىئايە قىلىشنىڭ لازىملىقىدىن ئىبارەت ناھايىتى ئىنچىكە ۋە نازۇك نۇقتىنى كۆرسىتىدۇ. شۇڭا ئالدى بىلەن يۈزنى يۇيۇش، ئاندىن ئىككى قولنى جەينەك بىلەن قوشۇپ يۇيۇش، ئاندىن باشقا مەسھى قىلىش، ئاندىن ئىككى پۇتنى يۇيۇش كېرەك. بۇ تەرتىپ بەزى قاراشلارغا ئاساسەن پەرز بولمىسىمۇ، لېكىن ئۇ ھەر ۋاقىتتا تەلەپ قىلىنىدىغان ۋە ياخشى دەپ قارىلىدىغان ئىشتۇر. شۇنداق

---

[1] سۈرە ئەھزاب، 49 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

بولغانلىدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يولىغا ئەگ مۇكەممەل ۋە ئەۋزەل رەۋىشتە ئەگەشكەنلىك بولىدۇ.

شەرىئەت ھۆكۈملىرى

بىرىنچى ھۆكۈم

ئەھلى كىتابنىڭ بوغۇزلىغان ماللىرىنىڭ ھۆكمى نېمە؟

كۆپچىلىك تەپسىرشۇناسلار الله تائالانىڭ: ﴿كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) نىڭ تامىقى سىلەرگە ھالالدۇر﴾ دېگەن سۆزى ئەھلى كىتابنىڭ بوغۇزلىغان ماللىرىنى كۆرسىتىدۇ، دەپ قارايدۇ. بۇ توغرا قاراش بولۇپ، بەزىلەر ئېيتقاندەك، ئاش - نان، مېۋە - چېۋە ۋە بارلىق يېمەكلىكلەر بۇ ئايەتنىڭ ئىچىگە كىرمەيدۇ. چۈنكى بوغۇزلىغان ماللار ئۇلارنىڭ الله نىڭ نامىنى ئاتاپ بوغۇزلىغانلىقلىرى ئۈچۈنلا ھالال بولىدۇ. ئەمما ئاش - نان ۋە مېۋە - چېۋىگە كەلسەك، ئۇ ئەھلى كىتابلارنىڭ بولۇشتىن ئىلگىرىمۇ، ئۇلارنىڭ بولۇپ بولغاندىن كېيىنمۇ مۆمىنلەر ئۈچۈن ھالالدۇر. شۇڭا ئۇنى ئەھلى كىتابلارغا خاسلاشتۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق.

بۇ ھۆكۈم ئەھلى كىتابقا خاسلاشتۇرۇلدى. چۈنكى بۇتپەرەسلەرنىڭ بوغۇزلىغان ماللىرىنى يېيىش ۋە ئۇلارنىڭ ئاياللىرىنى ئېلىش ھالال بولمايدۇ. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: ﴿(ئى مۆمىنلەر) الله نىڭ ئىسمى ئېيتىلماي بوغۇزلانغان (يەنى بىسمىللاھ دەپ زەبھى قىلىنمىغان) ھايۋانلارنى يېمەڭلار﴾[1]، ﴿(ئى مۇسۇلمانلار!) مۇشرىك ئاياللار ئىمان ئېيتمىغىچە ئۇلارنى نىكاھىڭلارغا ئالماڭلار﴾[2].

ئەھلى كىتابلار ئۈچۈن ئۇلارنىڭ بوغۇزلىغان ماللىرىنى يېيىش ۋە ئاياللىرىنى ئېلىش جەھەتتە خاس ھۆكۈم بار. مەجۇسىيلارغا كەلسەك، جىزيە ئېلىش جەھەتتە ئەھلى كىتابقا قوللانغان تۈزۈم ئۇلارغىمۇ قوللىنىلىدۇ. لېكىن ئۇلارنىڭ بوغۇزلىغان ماللىرىنى يېيىشكە، ئاياللىرىنى ئېلىشقا بولمايدۇ.

رىۋايەت قىلىنىشىچە، ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بەنى تەغلىب قەبىلىسىنىڭ ناسارالىرىنى ئايرىپ قاراپ: «ئۇلار ناسارا دىنىدا ئەمەس، ئۇلار ناسارا دىنىدىن پەقەت ھاراق ئىچىشنىلا قوبۇل قىلغان» دېگەن. ئىمام شافىئىي (الله ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن!) مۇشۇ قاراشنى ئالغان.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىشىچە، كىشىلەر ئۇنىڭدىن ئەرەب ناسارالىرىنىڭ بوغۇزلىغان ماللىرىنى يېيىش ھەققىدە سورىغاندا، ئۇ: «ھېچقىسى يوق»

[1] سۈرە ئەنئام، 121 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە بەقەرە، 221 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

دەپ جاۋاب بەرگەن. ئىمام ئەبۇ ھەنىفە (ﷲ ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن!) مۇشۇ قاراشنى ئالغان[1].

ﷲ تائالا بۇغۇزلىغان ماللار بىلەن خوتۇن ئېلىشتىكى ھۆكۈمنىڭ بىر ـ بىرىدىن پەرقلىق ئىكەنلىكىنى ئالاھىدە ئەسكەرتىش ئۈچۈنلا: ﴿ۋە سىلەرنىڭ تامىقىڭلار ئۇلارغا ھالالدۇر﴾ دېدى، ئاياللارنى بولسا تىلغا ئالمىدى. ھەر ئىككى تەرەپنىڭ بۇغۇزلىغان ماللىرىنى يېيىش ھالالدۇر. خوتۇن ئېلىش ئىشىدا بولسا ئۇنىڭ دەل ئەكسىچە بولۇپ، پەقەت بىر تەرەپكىلا ھالالدۇر. دېمەك، ئارىدىكى پەرق ئوپئوچۇقتۇر. چۈنكى ئەھلى كىتابقا مۇسۇلمان ئاياللارنى ئېلىش دۇرۇس بولسا، ئەلۋەتتە ئۇلارنىڭ كاپىر ئەرلىرى ئۈچۈن ئۇلارغا شەرئىي يول بىلەن ئىگىدارچىلىق قىلىش ھەققى بولۇپ قالغان بولاتتى. ﷲ تائالا كاپىرلارغا مۆمىنلەرنى باشقۇرۇش ھەققى بەرمىدى. تاماقنىڭ ھەر ئىككىلى تەرەپكە ھالال بولغانلىقىغا كەلسەك، بۇ يەردە ئۇنى مەنئى قىلغىدەك بىرەر سەۋەب يوق.

ئىككىنچى ھۆكۈم

يەھۇدىي ئايالنى ياكى خرىستىئان ئايالنى ئېلىشنىڭ ھۆكمى نېمە؟

كۆپچىلىك فىقھشۇناسلار: يەھۇدىيلار ۋە خرىستىئانلاردىن بولغان زىممىي ئايالنى ئېلىش ھالال بولىدۇ دەپ قارايدۇ. ئۇلار بۇ قارىشىغا: ﴿سىلەردىن ئىلگىرى كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) دىن بولغان ئەففە ئاياللار﴾ دېگەن بۇ ئايىتى كەرىمنى دەلىل قىلىدۇ.

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما ئۇنداق ئايالنى ئېلىشنى ھالال دەپ قارىمايتتى. ئۇ ﷲ تائالانىڭ: ﴿(ئى مۇسۇلمانلار!) مۇشرىك ئاياللار ئىمان ئېيتمىغىچە ئۇلارنى نىكاھىڭلارغا ئالماڭلار﴾[2] دېگەن ئايەتنى دەلىل قىلىپ: «بىر خرىستىئان ئايالنىڭ: پەرۋەردىگارىم ئىسادۇر دېگەن سۆزىدىن چوڭراق شېرىكنىڭ بارلىقىنى بىلمەيمەن دەيتتى.» ئۇ يەنە، ﷲ تائالا: ﴿مېنىڭ دۈشمىنىمنى ۋە سىلەرنىڭ دۈشمىنىڭلارنى دوست تۇتماڭلار﴾[3] دېگەن سۆزىدە كاپىرلاردىن يىراق تۇرۇشنى ۋاجىپ قىلدى، دەپ دەلىل كەلتۈرەتتى.

مەن مۇنداق دەپ قارايمەن: مەزكۇر ئايەت ئەھلى كىتاب ئاياللارنى ئېلىشنىڭ بولىدىغانلىقىنى ئوچۇق كۆرسىتىپ بېرىدۇ. ئۇ كۆپچىلىك ئۆلىمالارنىڭ قارىشىغا ئېنىق دەلىلدۇر. ئىبنى ئۆمەر بولسا ئەھلى كىتاب ئاياللارنى ئېلىشنى يامان كۆرگەن ۋە كەلگۈسىدە ئەرنىڭ ياكى پەرزەنتلەرنىڭ يامان ئاقىۋەتكە قېلىشىدىن ئەنسىرەپ ئۇنى مەنئى قىلغان بولۇشى مۇمكىن.

---

[1] ئىمام فەخرۇددىن رازىنىڭ «ئەتتەپسىر ئەلكەبىر» ناملىق تەپسىرى، 11 ـ جىلد، 146 ـ بەت.
[2] سۈرە بەقەرە، 221 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[3] سۈرە مۇمتەھىنە، 1 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ئەر ـ خوتۇنچىلىق ھاياتى ئۆزئارا مېھرى ـ مۇھەببەت كۆرسىتىشكە چاقىرىدۇ. بۇ مېھرى ـ مۇھەببەت كۈچىيىپ، ئەرنىڭ ئايالىنىڭ دىنىغا مايىل بولۇپ كېتىشىگە سەۋەب بولۇپ قېلىشى مۇمكىن. باللار كۆپرەك ئانىغا مايىل بولىدۇ. بۇ مايىللىق ئۇلارنىڭ خرىستىئان ياكى يەھۇدىي دىنىنىڭ تەسىرىگە ئۇچراپ كېتىشىگە سەۋەب بولۇپ قېلىشى مۇمكىن. شۇنداق بولغاندا بۇ توي باللارغا زىيانلىق بولىدۇ. ئەگەر بۇ يەردە ئەرنىڭ ياكى باللارنىڭ زىيانغا ئۇچراش خەۋپى بولسا، بۇ توي قەتئىي ھالدا ھارام بولىدۇ. ئەگەر بۇ يەردە مۇنداق زىيان مەۋجۇد بولمىسا، ياكى ئۇ خوتۇننىڭ ئىسلام دىنىغا كىرىپ قېلىشى ئۈمىد قىلىنسا، ئۇنى ئېلىش ھارام دېيىشنىڭ ھاجىتى يوق.

ئۈچىنچى ھۆكۈم

تاھارەت سۇندۇرمىغان ئادەمنىڭ تاھارەت ئېلىشى ۋاجىپمۇ؟

الله تائالانىڭ: ﴿ناماز (ئوقۇماقچى بولۇپ) تۇرغىنىڭلاردا﴾ دېگەن سۆزىنىڭ زاھىرى مەنىسى نامازغا تۇرماقچى بولغان ھەرقانداق كىشىنىڭ، گەرچە ئۇ تاھارىتىنى سۇندۇرمىغان بولسىمۇ، تاھارەت ئېلىشىنىڭ ۋاجىپلىقىنى كۆرسىتىدۇ. ئۆلىمالار پەقەت تاھارەت سۇندۇرغان كىشىنىڭلا تاھارەت ئېلىشىغا بىرلىككە كەلگەن. شۇنداق بولغاندا ئايەتتە: «سىلەر تاھارەتسىز بولساڭلار» دېگەن سۆز قىسقارتىۋېتىلگەن بولۇپ، ئەسلىدە ئۇ: «ناماز ئوقۇماقچى بولۇپ تۇرغىنىڭلاردا سىلەر تاھارەتسىز بولساڭلار» دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ.

ئۇلار تاھارەت سۇندۇرغان كىشىنىڭلا تاھارەت ئېلىشىنىڭ ۋاجىپ ئىكەنلىكىگە بىرلىككە كېلىش ئۈچۈن بۇ ئايەتنى ئەنە شۇنداق تەۋىل قىلىپ چۈشەندۇرگەن. چۈنكى ئايەتتە بۇنى كۆرسىتىدىغان ئىشارەت بار. نېمىشقا دېگەندە، تەيەممۇم قىلىش تاھارەت ئېلىشنىڭ ئورنىدا بولىدۇ ۋە ئۇنىڭ ئورنىنى تۇتىدۇ. ئايەتتە تەيەممۇم قىلىشنىڭ ۋاجىپلىقىنى تاھارەت سۇندۇرغان بولۇش بىلەن شەرت قىلدى. ئەسلى تاھارەتنىڭ ئورنىنى ئالغان تەيەممۇمنىڭ توغرا رەۋىشتە ئورۇن ئېلىشى ئۈچۈن ئەسلى تاھارەتنىڭمۇ شەرتلىك بولۇشى ۋاجىپ بولىدۇ. چۈنكى تاھارەت ئېلىشقا قىلىنغان بۇيرۇق غۇسلى قىلىشقا قىلىنغان بۇيرۇق بىلەن ئوخشاشتۇر. ھالبۇكى، غۇسلى قىلىش الله تائالانىڭ: ﴿ئەگەر جۇنۇپ بولساڭلار پاكلىنىڭلار (يەنى غۇسلى قىلىڭلار)﴾ دېگەن سۆزى بىلەن شەرت قىلىنغان. شۇڭا ئۇنىڭ ئوخشىشى بولغان، تاھارەت ئېلىشقا قىلىنغان بۇيرۇقمۇ تاھارەت سۇندۇرغان بولۇش بىلەن شەرت قىلىنىشى كېرەك.

بۇنى كۆرسىتىدىغان يەنە بىر دەلىل شۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەككىنى فەتھى قىلغان كۈنى بەش ۋاخ نامازنى بىر تاھارەت بىلەن ئوقۇدى. شۇنىڭ بىلەن ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ئى الله نىڭ پەيغەمبىرى! سەن ئىلگىرى قىلىپ باقمىغان بىر ئىشنى قىلدىڭغۇ؟ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: «ئى ئۆمەر! مەن بۇنى

www.munber.org

قەستەن قىلدىم» دېدى. دېمەك، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ئىشنىڭ ئۈممەتكە دۇرۇس ئىكەنلىكىنى بايان قىلىپ بېرىش ئۈچۈن شۇنداق قىلغان.

ئەمما پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋە ئۇنىڭ خەلىپىلىرىنىڭ ھەر نامازغا تاھارەت ئالىدىغانلىقى ھەققىدىكى رىۋايەتكە كەلسەك، ھەر نامازغا تاھارەت ئېلىش ۋاجىپ بولغانلىقتىن ئەمەس، بەلكى مۇستەھەب بولغانلىقتىن شۇنداق بولغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەمىشە ئەۋزەل ئىشنى قىلىشنى ياخشى كۆرەتتى. شۇڭا ئۇنىڭ بۇ ئىشى ھەر ناماز ئۈچۈن تاھارەت ئېلىشنىڭ ۋاجىپلىقىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن ئەمەس.

تۆتىنچى ھۆكۈم

باشقا مەسھى قىلىشنىڭ ھۆكمى نېمە؟ قانچىلىك مىقداردا مەسھى قىلسا بولىدۇ؟

فىقھشۇناسلار باشقا مەسھى قىلىشنىڭ تاھارەتنىڭ پەرزلىرىدىن بىرى ئىكەنلىكىگە ئىتتىپاق كەلگەن. چۈنكى الله تائالا: ﴿بېشىڭلارغا مەسھى قىلىڭلار﴾ دېدى. لېكىن ئۇلار قانچىلىك مىقداردا مەسھى قىلسا بولىدىغانلىقى ھەققىدە مۇنداق بىرقانچە قاراشقا كەلگەن:

1 ـ مالىكى ۋە ھەنبەلى مەزھەبىدىكىلەر ئېھتىيات قىلىش يولىنى تۇتۇپ: «باشنىڭ ھەممىسىگە مەسھى قىلىش پەرزدۇر» دەيدۇ.

2 ـ ھەنەفى مەزھەبىدىكىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ماڭلىيىغا مەسھى قىلغانلىقىنى تۇتقا قىلىپ: «باشنىڭ تۆتتىن بىرىگە مەسھى قىلىش پەرزدۇر» دەيدۇ.

3 ـ شافىئىي مەزھەبىدىكىلەر مەسھىنىڭ ھەقىقىي مەنىسىنى ئاساس قىلغان ھالدا: «ئەڭ ئاز دېگەندە مەسھى، دېگىلى بولىدىغان شەكىلدە، ئەگەر بىرقانچە تال چاچقا مەسھى قىلىش بولسىمۇ، مەسھىنىڭ پەرزى ئۈچۈن يېتەرلىكتۇر» دەيدۇ.

مالىكى ۋە ھەنبەلى مەزھەبىدىكىلەرنىڭ دەلىلى

ئۇلار باشنىڭ ھەممىسىگە مەسھى قىلىشنىڭ پەرزلىكىگە دەلىل كەلتۈرۈپ مۇنداق دەيدۇ: «تاھارەت ئېلىشنى بايان قىلغان ئايەت تەيەممۇم قىلىشنى بايان قىلغان ئايەتكە ئوخشايدۇ. الله تائالا تەيەممۇم قىلىشتا پاك تۇپراق بىلەن يۈزنىڭ ھەممىسىگە مەسھى قىلىشقا بۇيرۇدى: ﴿ئۇنىڭ بىلەن يۈزۈڭلارغا، قولۇڭلارغا مەسھى قىلىڭلار﴾. تەيەممۇم قىلىشتا ئومۇمەن يۈزنىڭ ھەممىسىگە مەسھى قىلىش پەرز بولغاندەك، باشقا مەسھى قىلىشتىمۇ باشنىڭ ھەممىسىگە مەسھى قىلىش پەرز بولىدۇ. باشنىڭ بىر قىسمىغا مەسھى قىلىش كۇپايە قىلمايدۇ. بۇنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەمەلىي ئىشىمۇ تەكىتلەپ بېرىدۇ. چۈنكى ئۇنىڭ تاھارەت ئالغاندا بېشىنىڭ ھەممىسىگە مەسھى قىلىدىغانلىقى رىۋايەت قىلىنغان.»

ھەنەفىي ۋە شافىئىي مەزھەبىدىكىلەرنىڭ دەلىلى

ھەنەفىي مەزھەبىدىكىلەر مۇغىيرە ئىبنى شۆئبەدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىسنى دەلىل قىلىپ باشنىڭ تۆتتىن بىرىگە مەسھى قىلىشنى پەرز دەپ قارىغان. چۈنكى ئۇ ھەدىستە: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەلۇم بىر سەپەر ئۈستىدە ئىدى. ئۇ ھاجەت قىلىش ئۈچۈن چۈشتى، ئاندىن تاھارەت ئالدى ۋە ماڭلىيىغا مەسھى قىلدى، دېيىلگەن[1].

شافىئىي مەزھەبىدىكىلەر مۇنداق دەلىل كەلتۈرىدۇ: ئەڭ ئاز دېگەندە مەسھى دېگىلى بولىدىغان شەكىلدە مەسھى قىلىش مەسھىنىڭ ھەقىقىي مەنىسى ئىچىگە كىرىدۇ. مەسھىنىڭ قالغان قىسمى بۇنىڭ سىرتىدا بولغاچقا، پەرز بولمايدۇ. ئۇ پەقەت سۈننەت دەپ قارىلىدۇ.

ئىمام شافىئىي مۇنداق دەيدۇ: «پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ماڭلىيىغا مەسھى قىلغانلىقىدىن ئىبارەت سۈننەت باشنىڭ مەلۇم قىسمىغا مەسھى قىلسا بولىدىغانلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.»

ئۇ باشقا بىر يەردە مۇنداق دەيدۇ: «ئەگەر بىرى: اللہ تائالا تەيەممۇم قىلىشنى بايان قىلىپ: ﴿ئۇنىڭ بىلەن يۈزۈڭلارغا مەسھى قىلىڭلار﴾ دېدى. شۇنداق ئىكەن، يۈزنىڭ مەلۇم قىسمىغا مەسھى قىلىش كۇپايە قىلامدۇ؟ دېسە، ئۇنىڭغا مۇنداق جاۋاب بېرىلىدۇ: تەيەممۇم قىلىشتا يۈزگە مەسھى قىلىش يۈزنى يۇيۇشنىڭ ئورنىدا بولىدۇ. شۇڭا يۈزنىڭ يۇيۇلىدىغان يېرىنىڭ ھەممىسىگە چوقۇم مەسھى قىلىش لازىم. باشقا مەسھى قىلىش بولسا ئەسلى ھۆكۈمدۇر. مانا بۇ، ئۇ ئىككىسىنىڭ ئارىسىدىكى پەرقتۇر.

ئىمام قۇرتۇبى مۇنداق دەيدۇ: «بىزنىڭ ئۆلىمالىرىمىز مەزكۇر ھەدىسكە جاۋاب بېرىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىرەر ئۆزرە تۈپەيلى شۇنداق قىلغان بولۇشى مۇمكىن. بولۇپمۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇ ئىشى سەپەر ئۈستىدە يۈز بەرگەن. سەپەردە ئۆزرىلەر چىقىپ تۇرىدۇ، ئۇ ئالدىراشچىلىق بولۇپ كېتىدىغان ۋە ئىشلار قىسقارتىپ قىلىنىدىغان جايدۇر. ئۇنىڭ ئۈستىگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ماڭلايغا مەسھى قىلىپلا كۇپايىلىنىپ قالماستىن، سەللىنىڭ ئۈستىگىمۇ مەسھى قىلغان. ئەگەر باشنىڭ ھەممىسىگە مەسھى قىلىش پەرز بولمىسا ئىدى، ئەلۋەتتە سەللىگە مەسھى قىلمىغان بولاتتى.»[2]

مەن مۇنداق دەپ قارايمەن: باشنىڭ مەلۇم قىسمىغا مەسھى قىلىش پەرزدۇر، ھەممىسىگە مەسھى قىلىش سۈننەتدۇر. شافىئىي ۋە ھەنەفى مەزھەبىدىكىلەرنىڭ قارىشى كۈچلۈكتۇر. مالىكىي ۋە ھەنبەلىي مەزھەبىدىكىلەرنىڭ قارىشى ئېھتىياتچانلىقنى كۆرسىتىدۇ.

بەشىنچى ھۆكۈم

---

[1] ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.
[2] ئىمام قۇرتۇبىنىڭ «ئەلجامىئ لىئەھكامىل قۇرئان» ناملىق تەپسىرى، 6 ـ جىلد، 88 ـ بەت.

www.munber.org

جۇنۇبلۇق دېگەن نېمە؟ ئۇنىڭ بىلەن نېمىلەر ھارام بولىدۇ؟

جۇنۇبلۇق شەرئى مەنە بولۇپ، جۇنۇب ئادەم يۇيۇنغانغا قەدەر ئۇنىڭ ناماز ئۆتەشتىن، قۇرئان ئوقۇشتىن، قۇرئاننى تۇتۇشتىن ۋە مەسجىدكە كىرىشتىن يىراق تۇرۇشىنى لازىم قىلىدۇ. چۈنكى الله تائالا: ﴿ئەگەر جۇنۇپ بولساڭلار پاكلىنىڭلار (يەنى غۇسلى قىلىڭلار)﴾ دېدى.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جۇنۇب بولۇپ قېلىشنىڭ ئىككى سەۋەبى بارلىقىنى بايان قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ بىرى، مەنى چىقىپ كېتىشتۇر. چۈنكى ھەدىس شەرىفتە مۇنداق دېيىلىدۇ: «سۇ سۇدىندۇر.» يەنى مەنى چىقىپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن سۇ بىلەن غۇسلى قىلىش پەرز بولىدۇ. يەنە بىرى، ئىككى خەتنىگاھنىڭ بىر ـ بىرى بىلەن ئۇچرىشىشىدۇر. چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «ئىككى خەتنىگاھ ئۇچرىشىپ قالسا غۇسلى قىلىش پەرز بولىدۇ.»

جۇنۇبلۇقتىن غۇسلى قىلىش پەرز بولغىنىدەك، ھەيز ۋە نىپاس توختىغاندىمۇ غۇسلى قىلىش پەرز بولىدۇ. چۈنكى الله تائالا ھەيز ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿(ھەيزدىن) پاك بولغۇچە ئۇلارغا يېقىنچىلىق قىلماڭلار﴾[1]. ئەبۇ ھۇبەيشنىڭ قىزى فاتىمەدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىستە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا مۇنداق دېگەن: «ھەيز كەلگەندە ناماز ئوقۇماڭ، ھەيز توختىغاندا غۇسلى قىلىپ ئاندىن ناماز ئوقۇڭ.»[2] نىپاسنىڭ ھەيزگە ئوخشاش ئىكەنلىكىدە ئۆلىمالار بىرلىككە كەلگەن.

ئالتىنچى ھۆكۈم

غۇسلى قىلغاندا ئېغىز ۋە بۇرۇنغا سۇ ئېلىشنىڭ ھۆكمى نېمە؟

فىقھشۇناسلار غۇسلى قىلغاندا ئېغىز ۋە بۇرۇنغا سۇ ئېلىشنىڭ ھۆكمى ھەققىدە ئىختىلاپ قىلىشقان. مالىكىي ۋە شافىئىي مەزھەبىدىكىلەر: «ئېغىز ۋە بۇرۇنغا سۇ ئېلىش پەرز ئەمەس» دەيدۇ. ھەنەفى ۋە ھەنبەلى مەزھەبىدىكىلەر: «ئۇ ئىككىسىگە سۇ ئېلىش پەرز» دەيدۇ.

مالىكىي ۋە شافىئىي مەزھەبىدىكىلەرنىڭ دەلىلى

شۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بار سورۇندا ئادەملەر غۇسلى قىلىش ھەققىدە سۆزلەشكىلى تۇردى. ھەر ئادەم ئۆزىنىڭ قىلىدىغان ئىشىنى بايان قىلىپ بېرىۋاتاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئەمما مەن بولسام بېشىمغا ئۈچ ئوچ سۇ تۆكۈپ يۇيۇنىمەن ـ دە، پاك بولۇپ كېتىمەن» دېدى.

ھەنەفىي ۋە ھەنبەلىي مەزھەبىدىكىلەرنىڭ دەلىلى

---

[1] سۈرە بەقەرە، 222 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] ئىمام بۇخارى رىۋايەت قىلغان.

غۇسلى قىلىشقا بۇيرۇغان بۇيرۇق بەدەننىڭ يۇيۇش مۇمكىن بولىدىغان تاشقى ۋە ئىچكى ئەزالىرىنىڭ ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئېغىز بىلەن بۇرۇن بولسا بۇ ئەزالاردىندۇر. شۇڭا ئۇ ئىككىسىگە سۇ ئېلىش پەرزدۇر. چۈنكى الله تائالا: ﴿پاكلىنىڭلار (يەنى غۇسلى قىلىڭلار)﴾ دېدى.

ئۇلار مالىكى ۋە شافئىي مەزھىبىدىكىلەرنىڭ تۇتقا قىلغان دەلىلگە مۇنداق جاۋاب بېرىدۇ: مەزكۇر ھەدىس غۇسلى قىلىپ بولغاندىن كېيىن تاھارەت ئېلىشنىڭ پەرز بولمايدىغانلىقىنى بايان قىلىپ بېرىشنى مەقسەت قىلىدۇ. چۈنكى كۆپ ساندىكى ساھابىلار شۇنداق قىلاتتى. شۇڭا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام پەقەت غۇسلى قىلىشنىڭ پەرز ئىكەنلىكىنى بايان قىلىپ بەرگەن. كىچىك تاھارەت چوڭ تاھارەتنىڭ ئىچىگە كىرىپ كېتىدۇ.

يەتتىنچى ھۆكۈم

كېسەلنىڭ ۋە مۇساپىرنىڭ سۇ تېپىلغان يەردىكى ھۆكمى نېمە؟

ئايىتى كەرىمىنىڭ زاھىرى مەنىسى كېسەلگە تەيەممۇم قىلىشنىڭ شەرتسىز دۇرۇس ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. لېكىن ئۇنىڭ تەيەممۇم قىلىشى ئۈچۈن سۇ زىيان قىلىدىغان كېسەل بولۇشى شەرت قىلىنىدۇ. ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن ۋە بىر قىسىم تابىئىنلاردىن ئايەتتىكى كېسەلنىڭ سۇ زىيان قىلىدىغان كېسەلنى كۆرسىتىدىغانلىقى ھەققىدە رىۋايەتلەر رىۋايەت قىلىنغان. شۇنىڭ ئۈچۈن فىقھشۇناسلار: كېسەل مۇنداق بىرقانچە تۈرلۈك بولىدۇ، دەپ قارىغان:

1 ـ ئۆزىنىڭ كۈچلۈك گۇمانىغا ياكى ئۇستا مۇسۇلمان دوختۇرنىڭ ئېيتىپ بېرىشىگە ئاساسەن، سۇ ئىشلەتكەندە جاننىڭ ياكى ئەزانىڭ نابۇت بولۇشىغا ئېلىپ بارىدىغان كېسەل بولۇش كېرەك. مۇشۇنداق ھالەتتە تەيەممۇم قىلىش ئۆلىمالارنىڭ ئىتتىپاق قارىشىدا دۇرۇس بولىدۇ.

2 ـ سۇ ئىشلەتكەندە كېسەلنىڭ ئېغىرلىشىپ كېتىشىگە ياكى يات ساقايماسلىقىغا ئېلىپ بارىدىغان كېسەل بولۇش كېرەك. مۇشۇنداق ھالەتتە ئۇنىڭ تەيەممۇم قىلىشى مالىكىي ۋە ھەنەفى مەزھىبىدىكىلەرنىڭ قارىشىدا، شۇنداقلا شافئىي مەزھىبىدىكىلەرنىڭ ئىككى قارىشىنىڭ توغراراق بولغان قارىشىدا دۇرۇس بولىدۇ. چۈنكى بىر ھەدىستە مۇنداق دېيىلىدۇ: بىر توپ كىشى سەپەرگە چىقتى. ئۇلارنىڭ بىرىنىڭ بېشىغا تاش تېگىپ كېتىپ يېرىۋەتتى. ئاندىن ئۇ ئېھتىلام بولۇپ قالدى. ئۇ ھەمراھلىرىدىن: مېنىڭ تەيەممۇم قىلىشىمغا رۇخسەت بارمۇ؟ دەپ سورىدى. ئۇلار: سېنىڭ تەيەممۇم قىلىشىڭغا رۇخسەت بار، دەپ قارىمايمىز. چۈنكى بۇ يەردە سۇ بار، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ يۇيۇندى. نەتىجىدە سۇ زىيان قىلىپ ئۆلۈپ قالدى. بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا قايتىپ كەلگەندە، بۇ ئەھۋال ئۇنىڭغا يەتكۈزۈلدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ: « ئۇنى ئۇلار ئۆلتۈرۈۋېتىپ

www.munber.org

قويۇپتۇ. الله ئۇلارغا لەنەت قىلسۇن! ئەگەر ئۇلار بىلمىسە، بىلىدىغانلاردىن سوراپ پەتىۋا بەرسە بولمامدۇ؟ نادانلىقنىڭ شىپاسى ھەقىقەتەن سوئال سوراشتۇر » دېدى[1].

3 ـ جان ياكى ئەزانىڭ نابۇت بولۇشىدىن، كېسەلنىڭ پات ساقايماسلىقىدىن ۋە ئېغىرلىشىپ كېتىشىدىن قورقمايدىغان كېسەلگە، مۇنداق ھالەتتە تەيەممۇم قىلىش ھەنەفى ۋە شافىئىي مەزھەبىدىكىلەرنىڭ قارىشىدا دۇرۇس بولمايدۇ. چۈنكى ئۇ سۇ ئىشلىتىشكە قادىر بولۇش شارائىتىدىن چىقىپ كەتكىنى يوق. شۇڭا ئۇنىڭغا تەيەممۇم قىلىش رۇخسەت قىلىنمايدۇ. مالىكى مەزھەبىدىكىلەرنىڭ قارىشىدا ئۇنىڭ تەيەممۇم قىلىشى دۇرۇس بولىدۇ. چۈنكى ﴿ئەگەر كېسەل بولساڭلار﴾ دېگەن دەلىل شەرتسىز بايان قىلىنغان.

4 ـ كېسەل بەزى ئەزالارنى قاپلاپ كەتكەن بولۇشى كېرەك. ئەگەر ساق ئەزالار كۆپ بولسا، ساق ئەزانى يۇيىدۇ. يارىلانغان ئەزاغا مەسھى قىلىدۇ. تەيەممۇم قىلىش دۇرۇس ئەمەس. ئەگەر يارىلانغان ئەزا كۆپ بولسا، تەيەممۇم قىلىش دۇرۇس بولىدۇ. بۇ ھەنەفى مەزھەبىدىكىلەرنىڭ قارىشىدۇر.

شافىئىي مەزھەبىدىكىلەر: ساق ئەزانى يۇيىدۇ، ئاندىن شەرتسىز تەيەممۇم قىلىدۇ، دەپ قارايدۇ.

مالىكى مەزھەبىدىكىلەر: شەرتسىز تەيەممۇم قىلىدۇ دەپ قارايدۇ.

مانا بۇنىڭدىن شۇ ئايدىڭلىشىدۇكى، كېسەل ئادەم ئۈچۈن سۇ بار يەردىمۇ تەيەممۇم قىلىش رۇخسەت قىلىنىدۇ. مۇساپىر ئۈچۈن بۇ ھۆكۈمنىڭ دەل ئەكسى بولۇپ، ئۇنىڭ تەيەممۇم قىلىشىغا رۇخسەت قىلىنىشى ئۈچۈن سۇنىڭ تېپىلماسلىقى شەرت قىلىنىدۇ.

سەككىزىنچى ھۆكۈم

تەيەممۇم قىلغاندا ئىككى قولغا جەينەك بىلەن قوشۇپ مەسھى قىلىش ۋاجىپمۇ؟

يۇقىرىدا پاك تۇپراق تىلغا ئېلىنىپ ئۆتۈپ كەتتى. شەرىئەت ھۆكمىدە تەلەپ قىلىنغان تەيەممۇم بولسا، پاكىزلىنىش نىيىتى بىلەن مەخسۇس ئىككى ئەزاغا شۇ پاك تۇپراقنى سۈرتۈش دېمەكتۇر. ئۇ ئىككى ئەزا بولسا، يۈز ۋە ئىككى قولدىن ئىبارەتتۇر. قول جەينەك بىلەن قوشۇپ ھېسابلىنىدۇ. بۇ ھەنەفى مەزھەبىدىكىلەرنىڭ قارىشىدۇر، شۇنداقلا شافىئىي مەزھەبىدىكىلەرنىڭ ئىككى قارىشىنىڭ كۈچلۈكرەك بولغان قارىشىدۇر.

مالىكى ۋە ھەنبەلى مەزھەبىدىكىلەرنىڭ قارىشىچە بولسا، قول ئىككى بېغىشىقىچە مەسھى قىلىنىدۇ.

ھەنەفى ۋە شافىئىي مەزھەبىدىكىلەرنىڭ دەلىلى

[1] ئىمام ئەبۇ داۋۇد، ئىبنى ماجە ۋە دارۇقۇتنى رىۋايەت قىلغان.

اللە تائالانىڭ: ﴿ئۇنىڭ بىلەن يۈزۈڭلارغا، قولۇڭلارغا مەسھى قىلىڭلار﴾ دېگەن سۆزىدىكى "قول" قول ئەزاسىنىڭ ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بىراق تەيەممۇم قىلىش سۇ بىلەن تاھارەت ئېلىشنىڭ ئورنىنى تۇتىدۇ. ئورنىدا بولغان نەرسە ئەسلى بولغان نەرسىگە دەلىلسىز خىلاپ بولمايدۇ. سۇ بىلەن تاھارەت ئالغاندا قولنى جەينەك بىلەن قوشۇپ يۇيۇش پەرز بولغانلىقى ئۈچۈن تەيەممۇم قىلغاندىمۇ جەينەك بىلەن قوشۇپ مەسھى قىلىش پەرز بولىدۇ.

ئۇلار جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنۇ ھەدىسىنى دەلىل قىلىدۇ: «تەيەممۇم قىلىش (پاك تۇپراققا) ئىككى ئۇرۇشتۇر. بىرى يۈز ئۈچۈن ئۇرۇلىدۇ، يەنە بىرى جەينەك قوشۇلۇپ ئىككى بىلەك ئۈچۈن ئۇرۇلىدۇ.»

مالىكى ۋە ھەنبەلى مەزھىبىدىكىلەرنىڭ دەلىلى

قول دېگەن بۇ سۆز ئالقاننىڭ ئالدى ـ كەينىگە ئىشلىتىلىدۇ. بۇنىڭغا اللە تائالانىڭ: ﴿ئوغرىلىق قىلغۇچى ئەرنىڭ ۋە ئوغرىلىق قىلغۇچى ئايالنىڭ قىلمىشىنى جازالاپ، اللە تەرىپىدىن ئىبرەت قىلىش يۈزىسىدىن قوللىرىنى كېسىڭلار﴾[1] دېگەن سۆزى دەلىل بولىدۇ. قولنى كېسىش ئۆلىمالارنىڭ ئىتتىپاق قارىشىدا بېغىشقىچە بولىدۇ. تەيەممۇم قىلىشتىمۇ شۇ مىقدار كۇپايە قىلىدۇ.

ئەبۇ ھەييان «ئەلبەھرۇل مۇھىت» ناملىق تەپسىرىدە مۇنداق دەيدۇ: «ئىمام ئەبۇ ھەنىفە ۋە شافىئىينىڭ ئىككى جەينەكنى قوشۇپ مەسھى قىلىشنى پەرز دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ. بىر تۈركۈم ئۆلىمالار: ئىككى بېغىشقىچە مەسھى قىلىنىدۇ، دەپ قارايدۇ. بۇ، ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرىنىڭ قارىشىدۇر. ئىمام شافىئىيمۇ ئىلگىرى مۇشۇ قاراشتا بولغان. ئىمام مالىكتىنمۇ مۇشۇ قاراش رىۋايەت قىلىنغان. شەئبىنىڭ پەقەت ئىككى ئالقاننىڭ ئالدى ـ كەينىگىلا مەسھى قىلغانلىقى رىۋايەت قىلىنغان. بەزى ھەدىسشۇناس فىقھى ئالىملىرى مۇشۇ ھەدىسنى تۇتقا قىلىدۇ. ئۇ بۇ ھەدىسنىڭ سەھىھ ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. سەھىھ مۇسلىمدا ئەممارنىڭ مۇنۇ ھەدىسى رىۋايەت قىلىنىدۇ: «قولۇڭنى يەرگە ئۇرۇپ، ئاندىن ئۇنى پۈۋلىۋېتىپ، ئۇنىڭ بىلەن يۈزۈڭگە ۋە ئالقىنىڭغا (يەنى ئالدى ـ كەينىگە) مەسھى قىلىشىڭ سەن ئۈچۈن يېتەرلىكتۇر.» بۇ ھەدىستە يەنە ئەمماردىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئۇ قولىنى يەرگە ئۇردى، ئاندىن ئۇنى پۈۋلىۋېتىپ، يۈزىگە ۋە ئالقىنىنىڭ ئالدى ـ كەينىگە مەسھى قىلدى. ئىمام بۇخارىنىڭ رىۋايىتىدە مۇنداق دېيىلىدۇ: ئاندىن ئۇ ئىككى قولىنى ئاغزىغا يېقىن ئاپاردى، ئاندىن ئۇنىڭ بىلەن يۈزىگە ۋە ئالقىنىنىڭ ئالدى ـ كەينىگە مەسھى قىلدى. دېمەك، بۇ سەھىھ ھەدىسلەر تەيەممۇم قىلىشتا ئايەتتىكى مەسھى قىلىدىغان ئورۇن ۋە ئۇنى قانداق مەسھى قىلىدىغانلىقى ھەققىدىكى ئېھتىماللىقنىڭ ئالدىنى ئېلىپ، ئوچۇق بايان قىلىپ بېرىدۇ.»[2]

---

[1] سۈرە مائىدە، 38 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] ئىمام ئەبۇ ھەييانىنىڭ: «ئەلبەھرۇل مۇھىيت» ناملىق تەپسىرى، 3 ـ جىلد، 290 ـ بەت.

www.munber.org

ئايەتلەر كۆرسىتىدىغان ئەھمىيەتلىك نۇقتىلار

1 ـ يەھۇدىي ۋە خرىستىئانلاردىن ئىبارەت ئەھلى كىتابنىڭ بۇغۇزلىغان ماللىرىنى يېيىش دۇرۇستۇر.

2 ـ مۆمىنلەردىن بولغان ئەففە ئاياللارنى ۋە ئەھلى كىتابتىن بولغان ئەففە ئاياللارنى ئېلىش دۇرۇستۇر.

3 ـ تاھارەتسىز بولغاندا تاھارەت ئېلىش، جۇنۇب بولغاندا غۇسلى قىلىش نامازنىڭ توغرا ئادا تېپىشى ئۈچۈن شەرتتۇر.

4 ـ سۇ تېپىلمىغاندا ياكى سۇ ئىشلىتىش ئۈزرىلىك بولۇپ قالغاندا تەيەممۇم قىلىش دۇرۇستۇر.

5 ـ ئىسلام دىنى ئاسانلىق يارىتىپ بېرىدىغان دىندۇر. شەرىئەتتە قىيىن ياكى مۇشەققەت بولۇپ قالىدىغان نەرسە يوق.

ئايەتلەرنىڭ ھېكمىتى

پاك شەرىئەتنىڭ مۇھىم مەقسەتلىرىدىن بىرى ئىنساننىڭ پاكىز بولۇشىغا ئەھمىيەت بېرىش، ئۇنى تاشقى ۋە ئىچكى جەھەتتىكى ماددىي ۋە مەنىۋىي مەينەتچىلىكلەردىن قۇتۇلدۇرۇش، پاك اللە نىڭ ئالدىدا تۇرۇش سالاھىيىتىگە ئىگە قىلىدىغان، بۈيۈكلۈك، ئۇلۇغلۇق ۋە كامالىلىق بىلەن نۇرلاندۇرۇلغان ئالەمگە ئۆرلىتىدىغان روھىي تەربىيە بىلەن يېتىلدۈرۈشتىن ئىبارەتتۇر.

تاشقى پاكىزلىقنىڭ سىمۋولى بولۇش ئۈچۈن ئىسلام دىنى مۆمىنگە تاھارەت ئېلىشنى ۋە غۇسلى قىلىشنى بەلگىلىدى. شۇنداقلا ئىچكى پاكىزلىقنىڭ نامايەندىسى بولۇش ئۈچۈن ئۇنى گۇناھلاردىن ۋە يامان ئىشلاردىن يىراق تۇرۇشقا چاقىردى. تاھارەت ئېلىش بىلەن غۇسلى قىلىشتىن ماددىي پاكىزلىق بولغان تازىلىق مەقسەت قىلىنغان بولۇپ، ئىنساننى دىل، ئەخلاق ۋە دىن جەھەتلەردە پاك ھايات كەچۈرۈشكە ئادەتلەندۈرىدۇ، تىرىكچىلىكنىڭ تۈرلۈك ئىشلىرىدا، تەن، كىيىم ـ كېچەك ۋە يېمەك ـ ئىچمەك ئىشلىرىدا پاكىزلىق يولىغا ئادەتلىنىدىغان قىلىپ يېتىلدۈرىدۇ. ئىسلام دىنى ئۇنى مۇشۇنداق ئېسىل ئەخلاققا رىغبەتلەندۈردى. چۈنكى ئۇ ﴿كىيىمىڭنى پاك تۇت﴾[1] دېگەن بۇيرۇق ئاساسىدىكى پاكلىق ۋە پاكىزلىقنىڭ دىنىدۇر. سىرتقى جەھەتتىكى پاكىزلىق ئىچكى جەھەتتىكى پاكىزلىقنىڭ ئايرىلماس قىسمىدۇر.

---

[1] سۈرە مۇددەسسىر، 4 ـ ئايەت.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «پاكىزلىق ئىماننىڭ يېرىمىنى تەشكىل قىلىدۇ» دېگەن. پاك شەرىئەت بۇ ھەدىستىن ئىنساننىڭ پاكىزلىقنى مەقسەت قىلغان بولسا، ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس. الله تائالا مەزكۇر ئايىتى كەرىمنىڭ ئاخىرىدا بۇ ھۆكۈملەرنى بەلگىلەشتىكى ھېكمەتنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿الله سىلەرگە مۇشەققەتنى خالىمايدۇ، لېكىن الله شۈكۈر قىلىشىڭلار ئۈچۈن سىلەرنى پاك قىلىشنى، (ئىسلام شەرىئىتىنى بايان قىلىش بىلەن) نېمىتىنى سىلەرگە تاماملاشنى خالايدۇ﴾.

پاكىزلىق مۇسۇلمان ھاياتىنىڭ ئاساسىدۇر. الله تائالا نامازنى تاشقى پاكىزلىقسىز قوبۇل قىلمىغان ئىكەن، مەنىۋي پاسكىنىلىقلار ۋە مەينەتچىلىكلەر بىلەن بۇلغىنىپ كەتكەن تەقدىردە قانداقمۇ قوبۇل قىلسۇن؟ ئاندىن ئۇنى ئاخىرەت كۈنىدە ئۆزىنىڭ ھۆرمەتلىك ھۇزۇرىدىكى بەخت - سائادەت يۇرتى بولغان ئېسىل جەننەتكە قانداقمۇ كىرگۈزسۇن؟

شەك - شۈبھىسىزكى، ئىسلام دىنى پاكىزلىقنىڭ دىنى بولۇپ، تاشقى پاكىزلىق قوشۇمچە، ئىچكى پاكىزلىق ئەسلى ھېسابلىنىدۇ. تاشقى پاكىزلىق نامازنىڭ توغرا ئادا تېپىشى ئۈچۈن شەرتتۇر. شۇنداقلا ئىچكى پاكىزلىق جەننەتكە كىرىش ئۈچۈن شەرتتۇر. ﴿ئۇ كۈنى (ھېچ كىشىگە) مال ۋە ئوغۇللار پايدا يەتكۈزەلمەيدۇ. پەقەت (الله نىڭ دەرگاھى) غا پاك قەلب بىلەن كەلگەن ئادەمگىلا پايدا يەتكۈزۈلىدۇ﴾[1]. ھەر ئىككىلى تاھارەت الله نىڭ دوست تۇتۇشىغا ئېرىشىشكە سەۋەب بولىدۇ: ﴿الله ھەقىقەتەن تەۋبە قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ. (ھارامدىن ۋە نىجاسەتتىن) پاك بولغۇچىلارنى ھەقىقەتەن دوست تۇتىدۇ﴾[2].

---

[1] سۈرە شۇئەرا، 88 ــ 89 - ئايەتلەر.
[2] سۈرە بەقەرە، 222 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org